

A *Világosság* különösen az első hónapokban, illetve ünnepi (ekkor még karácsony, húsvét, május 1.) lapszámaiban közölt verseket. Ezek eleinte a híroldalakon, keretben közölt versek (pl. Ady Endre: ISTEN HARSONÁJA, József Attila: MUNKÁSOK), amelyek kifejezetten politikai üzenet funkcióval bírnak. Aminthogy üzenete van annak is, hogy 1945 tavaszáig többször is közölnek dilettáns munkásköltők gyengécske verseiből.

Jékely öt alkalommal jelenik meg költőként a *Világosság* hasábjain (néhány fordítással nem számítva). Első két írása éppen vers. A lap 1944. október 25-i számában az OKTÓBER, 1944. november 4-én pedig, abban a lapszámban, amely Horthy lemondásáról és Szalasi nemzetvezetővé való kinevezéséről ad hírt, az ŐRÜLT VELŐK hírfej helyén megjelent közlése akár szerkesztőségi állásfoglalásként vagy a címoldal híreihez kapcsolódó kommentárként is értelmezhető. „*Ott kívánom már látni társaságotok, / kik ezt a szörnyűséget ránkhozátok / mert odaválók vagytok holmi ronda / ordinaré vásári pantheonba.*”

Versben siratja halottait is: az 1945. november 3-i szám KIÁLTÁS HALOTTAK UTÁN, az 1946. húsvéti lapszám FELTÁMADÁS című versét közli. Az ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEK-ben „*Mikecs László emlékére*” ajánlott vers itt tágabb, a háború minden áldozatát magába foglaló mottóval jelenik meg: „*Tisztelgés Halász Gábor, Mikecs László, Szerb Antal és még ötvenmillió emléke előtt, akik véres áldozatul múltak ki a veszett Mars-isten oltárán.*”

Az 1945. május 13-i lapszámban az enyészet, a szerelem, az álmok és finom kulturális utalások költője új szerepet keres és vél megtalálni A HARMINCKETTEDIK TAVASZ című (ÖSSZEGYŰJTÖTT VERSEI közül hiányzó) születésnapi versében: „*Most élni kell és nem emlékeinkkel / bajmóldni / Pattantsd le arcom / sápadt, vértelen epidermisét, / hogy új csókokra még méltó legyek, / s új hittel töltsenek meg új misék // Nem kellesz bús, temetési menet / nem kelletek kísértetek, / én egy óriási lakodalmi / vigasság vőfélye szeretnék lenni / hogy bős torokkal kiabáljam ottan / éljen a Béke, a Mirtuszos menyasszony, / s vőlegénye a daliás Szabadság!*”

„Óriás lakodalmi vigasság” helyett nehéz esztendők következtek, „bős torokkal” való kiabálás helyett hosszas elhallgattatás jött.

JÉKELY ZOLTÁN LEVELE TAKÁCS JENŐNÉ PASTEINER ÉVÁNAK

Édes Éva! Végtelen melankóliával kezdem ezt a levelet, válaszképpen ma érkezett, várva várt leveledre. Melankóliámnak maga a különben örömet szerző levél is oka: elkerültük egymást Ausztriában! Azonkívül: fejfájós napom van megint, reggel mostanában sűrűn ébredek butító, tompa fejfájással, aminek talán elsősorban fényiszonyom az oka, a kritikus és gyógyíthatatlan photofóbia... Azonkívül: most már meg kell írnom, hogy szegény Anyuka július 8-án meghalt, s a visegrádi domboldal temetőjében pihen, akarata szerint. Halálát sok-sok betegeskedés, szörnyű idegállapot előzte meg, azt kell írjam keserűen, hogy megváltás volt neki a halál – Apuka künt él már 10 éve a Szentgyörgypusztán, most egyedül, csak beljebb költözött a faluba, jó ismerősökhöz, egészen márciusig. Mert

ott ilyenkor elviselhetetlen a magány, pláne a gyászeset után. Közösen ültetett tiszafánkat még 1945 telén kivágták karácsonyfának a jó k.orosziak, viszont a szelídgesztenyefa óriássá nőtt, s árnyékát a házig bocsátja szép nyári reggeleken... De hogyan tudjak levélbe „gyömöszölni” annyi mindent, örömet s szomorúságot vegyesen, életünk eseményeit és viszontagságait, amikor már 10 éve megszakadt köztünk minden érintkezés? Tudom, ennek én vagyok az oka, hisz te még csomagokkal is jelezted ragaszkodásodat – de az utolsó címed, mely az Ika-küldeményen volt 1951-ben, a bejáróné hülyesége miatt elveszett. Azóta írtam egy-egy lapot Torontóba (P. Dezsőné annak idején adott egy címet), de azokra nem jött válasz. Ugyancsak P. Dezsőnéől tudtam meg, hogy fiacskája kiment volt 56-ban, s te gyámolítod azóta. Most már nagy fiú lehet, s remélem, sok örömed van benne. Az én gyermekeim is elég nagyok immár, Ádika 18, Zsolci 16 éves. Meghatóan jó gyermekek ez ideig, becsületesen tanulnak, zongoráztatnak, verselgetnek – talán lesz belőlük valaki. Ádikának azonban már 2 éve apró lázai vannak, talán valami vírusok okozzák, s ez alaposan igénybe veszi a szívét, egész fejlődésében károsan hat. Sok mindent próbáltunk, egyelőre csak remélhetjük, hogy „kinövi”. Most éppen az „Esőcsepp”-etűdöt próbálgatja a szomszéd szobában, s közben fel-felszissen, mert nehéz, neki pedig kevés a türelme a zongorához. Zsolci már valóságos mestere a mozarti futamoknak, kézügyessége és logikája nagyobb, mint a leánynak, ha többet gyakorolna, vihetné valamire a zongorázásban... Adrienne-nel egy fedél alatt élünk, két szobában ő s a leányka, kettőben én a fiúval; 1951-ben elváltunk, de a gyermekek érdekében, gentleman agreementtel, egymás közelében maradtunk, közös asztallal és pénzügyekkel. Így elviselhető. El sem tudom képzelni, mi történt volna, ha szétrúgjuk a putrit, s a gyermekeket egymástól elszakítjuk... Mit írjak még magunkról? Sok lemezünk van, köztük a Befejezettlen Szimfónia is, melyről mindig a rozsnyói udvar s az utolsó együtt töltött szeptember jut eszembe (1940), mert egyszer együtt hallgattuk, a tornácán ülve, a konyhaablak alatt. Talán sejted, mit mond nekem ez a muzsika, már címével is. Die Unvollendete... Erről jut eszembe furcsa álmom, most a tavaszon. A múzeum hosszú folyosóján mentem veled, a sírkövek közt, a Fitz alsó irodája fele. A falak nyirkosak és mohosak voltak. Te mindenképpen végig akartál menni a folyosón – én a falnak dőltem, lábam rogyadozott; a folyosó végén kinyílt az ajtó, Fitz József ott állt feketében, és beinvitált – képtelen voltam továbbmenni. Vad szívdobogásra és saját zokogásomra ébredtem fel. Kell ezt az álmot, Neked, magyaráznom? Ilyen tökéletes jelképiséggel csak az álom tud magyarázatot adni dolgokra, melyeket józanul-ébred aligha tudnánk ilyen frappánsan összefoglalni.

1954 óta nem vagyok könyvtáros; ott kellett hagynom a Széchenyit [sic] a rengeteg munka, emberi érintkezések, „értekezletek”, szemináriumi bolygatások, szalmacséplések miatt; nekivágtam a szabadúzásnak, nyugdíjjogosultságom, havi fixumom feláldozásával. De nem lehetett másképp. Azóta főleg műfordításokból élek, de 1955-ben és 1957-ben megjelent 2 regényem s egy verseskötetem is. Azóta semmi! Talán most, tavasszal újra megjelenhetek, mégpedig „Bécsi Bolondjárás” című századvégi regényemmel. A szerződést éppen a te leveleddel együtt hozta a posta. Ebből feltétlenül küldök; a többi már nem kapható újan, régi könyveket pedig nehéz kiküldeni. De azért megpróbálom... Főleg a verseskötetemet szeretném eljuttatni Nektek, hiszen abban 1933–1956 közti dolgaimat olvashatod, mindazt, amiért voltaképpen „érdemes” volt működnöm, élnem. Azóta is írtam vagy 30 verset, de még nem eleget ahhoz, hogy megpróbálkozhassam a kiadásukkal... Faust I.-fordításom már kétszer is megjelent, 1959-ben és 60-ban. Ennek köszönhetem, hogy a Goethe-Institut meghívott Münchenbe, s végre kijut-

hattam külföldre. Bár hamarabb tudtam volna, hogy Te is Európát járod! Mindent elkövettem volna, hogy kijussak kellő időben. Jövőre Itáliába szeretnék menni, de nagyon kevés a valószínűsége, hogy sikerüljön. Segítségedet azonban esetleg igénybe kell vennem egy Bécsből küldendő vasúti jegy erejéig, mert itt nem lehet Nyugatra szóló vonatjegyet megváltani. Útlevellem 1 évig érvényes, pontosan augusztusig. Addig kelene tehát utazásunkat lebonyolítanunk. Minderről majd akkor bővebben, ha az utazás időpontja közeledik. Életem fő-fő csodája lenne, ha Veled valóban találkozhatnék.

Grandpierre-rel sűrűn találkozunk. Remekül bírja a nők ostromát, bár már 57 éves az öreg fiú. Nagy Lóriék a Szentgyörgypusztán nyaralognak, fiai az én gyermekeim játszótársai. Áron egyre morcosabb hegyi medve, de azért a mézszagra még el-elindul, és kibúvik a barlangjából, különösen, ha ez a méz ifjú leányok felől küldi illatát... Metki Ödön is derekasan zúzza a követ, gyúrja a gipszet a várbarában levő műtermében, kőportól száraz torkát sűrűn öblögeti a kiskocsmákban, Tersánszky Józsi szesztestvérel támogatva egymást, aki előzvegyült a tavaly (emlékszel a felesége jóslatára, amikor egy szilveszterkor a tenyered fölé hajolt??) Breznay Jósának remek kiállítása volt éppen mostanában; nagyszerűen fejlődött, örök fiatal! Szegény Brigitta is kiállított a tavalyelőtt, kevesebb sikerrel – de annyi összegyűlt, amennyiből egy nád- és kőkalibát építhetett Tihanyban, az erdő alatt, ahol én 1959 nyarán egy B. B. szerű gyönyörű vízitündérral néhány tébolyító napot töltöttem, s majdnem agyalágyultan hagytam ott a terepet a kiállott izgalmaktól és látványoktól. (Azóta is kerülöm a vízitündérek eme válfaját, s beérem inkább a dunai halakkal, Kisoroszi és Visegrád között.) Kiről írnak még? Szegény Asztalos Miklósék 1951 óta egy alföldi városkában száműzetésben – bár már szabadna, képtelenek visszavergődni Bpestre (villájukat nem kapták vissza). Szekeres Magdi most halt meg az ősszel, valami szörnyű női bajban, az a Sz. M., aki ilyen bajok szerzésére igazán nem adott semmi okot, Isten nyugosztalja. Vértest néha látom a Lukács uszodában, jó karban van. Tolnai nagy ember lett, ehhez képest ritkán látom, de azért szívélyes hozzá. Sótér elérhetetlen magasságokban lebeg – 5 éve nem láttam, olyan távol van tőlem hivatalos fönségeiben... Sejtetted volna róla, hogy ilyen karriert csinál?!

Írd meg, mit küldjek Neked – Nektek irodalomból, folyóiratokból! Van egy könyvesbolt, ahonnan készséggel és simán expediálják a világ minden tájára a magyar szellemi termékeket.

Édesanyád sírját fel szeretném keresni. Hol nyugszik? Írd meg pontosan. Albumodat (1940. karácsony, „mi kútba néztünk s nem láttunk napot”) olykor előveszem – kísértetjárás van olyankor a szívemben.

El sem képzeled, milyen jó érzés, hogy ismét „elbeszélgettem” Veled. Remélem, nem marad monológ!

Sokszor csókol, Jenőt forrón öleli

1961. dec. 5.

Zsoli

Autográf tintaírás (PIM Kézirattár V.5444/1/13)

Jékely Zoltán első feleségét, *Pasteiner Évát* (1915–2006) 1944-ben elvette Takács Jenő (1902–2005) zeneszerző, zongoraművész. 1948-ban elhagyták Magyarországot, a levél írásának idején az Egyesült Államokban éltek. – *P. Dezsőné* – Pasteiner Éva rokona. Fiát, Pasteiner Istvánt a Takács házaspár nevelte. – *Adrienne* – Jékely második felesége, Jancsó Adrienne (1921–2006). – *A múzeum* – az Országos Széchényi Könyvtár 1985-ig a Nemzeti Múzeum épületében működött. Itt

dolgozott együtt könyvtárosként Jékely és Pasteiner Éva. – *Fitz* – Fitz József (1888–1964) könyvtáros, nyomdászattörténész, 1934–1945 között az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója. – *Nagy Lóriék* – Nagy Lóránt (1913–1983) Jékely osztály- és padtársa Nagyenyeden, egyik legjobb barátja. Az '50-es évektől Szentgyörgypusztán nyaraltak. – *Aron* – Tamási Áron. – *Metki Ödön* – Metky Ödön (1906–1985) szobrász. – *Breznay Jóska* – Breznay József (1916–2012) festő, grafikus. 1961-ben a Csók Galériában volt kiállítása. – *Brigitta* – Vidéky Brigitta (1911) festő. Talán Rómában ismerkedtek meg 1939-ben, ő is ösztöndíjas volt a Magyar Akadémián akkor, amikor Jékely 1939. decembertől öt hónapot töltött ott (később P. Éva is utánament). – *Asztalos Miklós* – (1899–1986) író, történész. 1951-ben Kőrösladányba telepítették ki. – *Vértes* – Vértes György (1902–1976) író, szerkesztő, könyvtáros, 1952–1971 között az Országgyűlési Könyvtár igazgatója. – *Tolnai* – Tolnai Gábor (1910–1990) irodalomtörténész. 1946–1947 közt az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, a Magyarországra visszatelepülő Jékely az ő révén került vissza korábbi munkahelyére. 1953–1980 közt az ELTE régi magyar irodalomtörténeti tanszékének vezetője. – *Sótér elérhetetlen magasságokban lebeg* – Sótér István (1913–1988) ebben az időben az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora, tanszékvezető egyetemi tanár.

Ágh István

JÉKELY 100

„Mi kétezerben nem élünk, szegénykém,
az új évezred nem lel itt bennünket”

(ÚJ ÉVEZRED FELÉ)

Hogy megérem az új évezredet,
születésem idejéből reméltem,
s valóra vált, sőt több mint egy évtized
múlt, miután múltam célját elértem,
most már csak élni szeretnék, céltalan
ténfergek itt, s vissza-, visszatekintek,
pedig nem látom, ami még hátravan,
homályos, rövidlátó szememmel.

Jékely Zoltán egész évszázadot
nézett előre, s döbbsent a halálra,
mikor nem látta magát fiatalon
esélyesnek akkora távolságra,
melynek végén a jelenkor rémei
jövőre váltva pusztították egymást,
égő házak az elődök képeit,
új idegenek az utódok arcát.